

Оксана ГОДОВАНСЬКА

*кандидат історичних наук
старший науковий співробітник відділу соціальної антропології
Інституту народознавства НАН України
старший викладач кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини
Національного університету «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8297-2414>
e-mail: oksana.m.hodovanska@lpnu.ua*

ПРОТОКОЛИ ПЕРВИННИХ КОМУНІСТИЧНИХ ОСЕРЕДКІВ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ВЧИТЕЛЬСЬКОГО ПОВСЯКДЕННЯ: НА ПРИКЛАДІ ПЕРЕМИШЛЯНСЬКОЇ ШКОЛИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Вивчено діловодні джерела – документи первинних партійних організацій середніх закладів освіти, що містять інформацію про стратегію розвитку радянської школи, організацію навчального процесу, взаємовідносини між вчителями, учнями та їхніми батьками.

Розглянено неопубліковані протоколи зборів первинної партійної організації Перемишлянської середньої школи Львівської обл. із 1949 р. по 1989 р. Актуальність запропонованої теми підсилено тим, що аналіз протоколів первинних комуністичних осередків середніх шкіл у вивченні повсякденного життя вчителів не здійснювався. Продемонстровано потенціал діловодних джерел в історії повсякдення. Визначено, що проблемне поле повсякдення функціонує на перетині взаємозв'язків, де поєднуються різні сфери життєвого світу людини чи спільноти: повсякдення охоплює простір особистого життя людини, її сім'ї, домашнього побуту, виховання дітей, дозвілля, товариських і професійних взаємин.

Підсумовано, що протоколи зборів первинної партійної організації Перемишлянської середньої школи Львівської обл. містять цінну інформацію про плани та стратегію розвитку радянської школи, вимоги до радянських педагогів. Зазначено, що розгляд на партійних зборах індивідуальних заяв вчителів, їх характеристик, доповідних записок надають важливу інформацію про різноманітні проблеми з їхнього приватного життя та демонструють складні взаємини у фаховому середовищі. Констатовано, що неопубліковані протоколи зборів первинних партійних організацій заслуговують уваги при вивченні радянської дійсності, оскільки допомагають не так нагромаджувати історичні факти про повсякденне життя вчителів, як глибше осмислити мотиви та механізми їх діяння. Зауважено, що інформаційний потенціал цих джерел не достатньо задовільний, їхня інформативність фрагментарна та залишає чимало питань відкритими.

Ключові слова: повсякденне життя, радянські педагоги, комуністичні партійні збори, неопубліковані діловодні документи.

Найбільшу питому вагу та провідне місце в історичній науці посідають писемні джерела, які однаково кодують і зберігають інформацію. Їхньою визначальною ознакою є слово в письмовій формі, що фіксує мову людини. Використовуючи найпоширенішу типологічну класифікацію цих документів та розуміючи її умовність, дослідники під видом писемних джерел об'єднують їх у сукупність, що характеризується однаковістю своєї структури. Така структура писемного джерела сформувалася внаслідок тотожної мети, якою керувалися творці при його творенні. У публікаціях із джерелознавства ретельно описані класифікації писемних джерел за видами. Визначальні критерії такої класифікації – їх сутність, зміст і форма. Видова ознака не надає джерелу пріоритетності чи другорядності, важливі його інформативність, унікальність, відкритий чи прихований виклад інформації (Каларука та ін., 2002, с. 101, 110; Макарчук, 1999, с. 9–11).

У цій статті проаналізовано неопубліковану діловодну документацію як один із видів писемних документів. Як джерела державного походження за змістом їх прийнято поділяти на законодавчі та діловодні, так і документи партійного виникнення поділяються на нормативні та діловодні. До нормативних текстів Комуністичної партії Радянського Союзу (КПРС) належать програми партії, статuti, що були своєрідними адміністративними, ідеологічними нормами для рядових членів партії, і насамперед для кадрового складу керівних й управлінських структур. Штучно підняті до рангу нормативних документів були рішення, резолюції, доповіді на з'їздах КПРС, хоча за формою вони скрізь і завжди розглядаються як ділові документи (Макарчук, 1999, с. 241).

Чисельну діловодну частину джерел з історії підрадянської України становлять такі види документів: інформації, протоколи різних партійних зборів, засідань бюро, конференцій, активів, листування центральних органів із низовими ланками партії та організацій чи з окремими діячами та членами, різні дані фінансового спрямування, інструкції, матеріали різних перевірок, розгляду персональних справ. Цінну інформацію про вибудовування владного впливу комуністичної партії на вчительську спільноту, як і на інші прошарки радянського українського суспільства, мають документи первинних партійних організацій, протоколи зборів і засідань бюро первинних організацій, різні персональні справи, пояснювальні записки членів КПРС, звіти комсомольських секретарів на партійних зборах тощо.

Мета статті – розширити основи вивчення вчительського повсякденного життя у другій половині ХХ ст. Для її здійснення визначено завдання, що полягає в аналізі неопублікованих документів комуністичного партійного осередку середньої школи.

Предметом розгляду в статті є протоколи зборів первинної партійної організації Перемишлянської середньої школи (СШ) Львівської обл. з 1949 р. по 1989 р. Вони зберігаються в 66 справах фонду 1079, описі 1 відділу забезпечення зберігання документів № 2 Державного архіву Львівської області (ДАЛО). Хронологічні межі документів – друга половина ХХ ст., а географічні – охоплюють Львівську обл., що як радянська адміністративна одиниця остаточно була сформована 1959 р.

Актуальність запропонованої теми підсилюється тим, що аналіз протоколів первинних комуністичних осередків середніх шкіл у вивченні щоденного життя вчителів не здійснювався. Запропонована розвідка демонструє потенціал діловодних джерел в історії повсякдення. Деякі дослідники вважають, що це проблемне поле функціонує на перетині взаємозв'язків, які об'єднують різні сфери життєвого світу людини чи спільноти, та охоплює простір особистого, родинного життя людини, її домашнього

побуту, виховання дітей, дозвілля, товариських і фахових взаємин, а також містить у собі освітні та фахові здобутки, моделі поведінки й взаємин у професійному середовищі. Повсякденність не варто обмежувати лише матеріально-побутовими рамками, а радше навпаки – вивчення побуту – житла, одягу, харчування – це є тільки початковий етап дослідження. До важливих завдань належать намагання зрозуміти триб життя і спосіб мислення людей досліджуваної групи: їхні мотиви, прагнення, тривоги, сподівання, щоб досягнути ті смисли, якими вони наповнювали свої щоденні дії. Враховуються локальні особливості, культурні, політичні норми та цінності суспільства, їх вплив на спосіб організації побуту, праці та відпочинку особи чи спільноти (Кись, 2017, с. 30–31; Годованська, 2015, с. 1358, 1360). Для виконання таких об'ємних завдань необхідно опрацювати велику кількість різноманітних джерел і використати різні підходи для роботи з ними. Тож дослідники цієї сфери намагаються бачити потенціал у всьому, керуючись засадами «прискіпливого архівного збиральництва та безжалюного полювання за крихтами інформації» (Лук'яненко, 2019, с. 30).

Опрацьовані неопубліковані архівні документи зберігаються в 66 справах фонду 1079, описі 1. Із 1949 р. по 1987 р. опис заповнювався російською, а з 1987 р. по 1989 р. – українською мовою (продовження сформоване 1997 р. і до нього внесено чотири справи – з 63 по 66). В описі, починаючи від 1949 р. і до 1989 р., є перелік справ із протоколами партійних зборів і планами їхньої роботи, з 1949 р. по 1959 р. є ще пункт про сплату партійних внесків (на сьогодні відсутній через знищення), після 1960 р. і до завершення опису він уже відсутній. Із 1966 р. з'являється доповнення – «список комуністів», що дає змогу визначити кількість партійних серед учителів. Усі ці документи об'єднані в єдині справи під назвами «Протоколи партійних зборів, плани роботи і список комуністів» або «Протоколи партійних зборів, засідань партбюро первинної організації середньої школи № 1, матеріали і додатки до них». Кількість сторінок у них коливається від 6 до 233. Незначна частина протоколів і планів написані російською, а більшість – українською мовою.

Збережені архівні справи протоколів зборів комуністичного осередку середньої школи містять обов'язкові частини: порядок денний, доповіді чи виступи учасників зборів, ухвали або резолюції зборів. У «черзі денний» чи «повістці дня»¹ є повторювані з року в рік пункти: стан навчально-виховної роботи у школі, готовність школи до нового навчального року, підготовка до екзаменів і радянських свят чи історичних дат (1-ше травня, роковини «Великого жовтня», річниця УРСР чи СРСР тощо). Також подано інформацію про затвердження планів роботи партійної організації на наступні періоди, прийом кандидатів у комсомольські та комуністичні ряди, партійні стягнення, розгляд заяв чи справ конкретних вчителів і працівників школи, вивчення різноманітних постанов та рішень пленумів Центрального комітету Комуністичної партії (більшовиків) України (ЦК КП(б)У), успішність учнів, виконання рішень попередніх зборів, визначення партійних доручень для вчителів школи, підготовку до чергових виборів.

В архівних справах є документи т. зв. відкритих і закритих партійних зборів Перемишлянської СШ № 1. Протоколи «закритих» зборів свідчать про проведення їх тільки за участю членів чи кандидатів у члени комуністичної партії. Натомість

¹ Такі назви порядку денного використано у протоколах за 1949 р.

протоколи «відкритих» комуністичних зборів фіксують присутність усіх працівників школи, тож їхня кількість завжди більша, ніж «закритих». На одних та інших зборах виносилися однотипні питання, наприклад: про «ідейний ріст комуністів» (ДАЛО-1), про «втілення в життя морального кодексу будівника комунізму» (ДАЛО-5), про прийом кандидатів у члени КППС, про вивчення постанов Міністерства освіти, про звіти профспілкової організації школи тощо (ДАЛО-2). Та все ж можна простежити відмінності в питаннях, що стосувалися організації роботи самого комуністичного осередку у школі. Так, вибори секретаря парторганізації, затвердження планів і завдань або вивчення статуту КППС чи закритих листів ЦК КППС розглядали винятково на закритих зборах. Із сучасної перспективи, відмінності між закритими і відкритими партійними зборами несуттєві, та все ж вони криються у деталях. Мабуть, задум полягав у тому, що закриті збори – справа «втаємничених» у дійсність комуністичної владної вертикалі.

Збережені плани роботи первинної партійної організації школи за різні роки другої половини ХХ ст. демонструють напрям діяльності комуністичних осередків у середніх закладах освіти, стратегію розвитку радянської школи. Зосереджують увагу на «агітмасовій», «політмасовій» роботі, науково-атеїстичній пропаганді. Їх втілення відбувалося шляхом читання доповідей і лекцій для вчителів та учнів, спеціальних бесід для батьків, роз'яснення колгоспникам матеріалів з'їздів КППС, рішень пленумів ЦК КППС, допомогу сільським партійним осередкам, проведення нарад агітаторів, пошкваллення їхньої роботи з використанням радянської преси в колгоспних бригадах і серед населення міста. Плани роботи містять графіки відпусток учителів, розподіл серед них партійних доручень, списки вчителів – агітаторів і тематику лекцій та бесід, які вони мали провести (ДАЛО-3). Партійними дорученнями у школі були: виконання обов'язків секретаря комуністичної організації, його заступника, відповідальність за роботу з вивчення короткого курсу історії Всесоюзна комуністична партія (більшовиків) (ВКП(б)), за справу шкільної профспілки, за воєнно-фізичну підготовку, за організацію фізкультурних гуртків, художньої самодіяльності, піонерського клубу, комсомольської організації учнів і вчителів, за підвищення ідейно-політичного рівня безпартійних учителів і комуністів школи, за випуск шкільних і стінних колгоспних газет.

Серед чималої кількості сторінок протоколів є документальний матеріал, що слугує непрямим джерелом для вивчення повсякденного життя вчителів у радянський період. Він містить короткі повідомлення про невідповідні побутові умови педагогів: однокімнатне помешкання, де вони приживають або не виділення земельних ділянок чи городів у належному їм розмірі. Після ретельного читання архівних справ, вдалося зауважити, що, коли в порядку денному протоколу є пункти про «розбір заяви товариша такого-то» або про «розбір поведінки окремих комуністів», то зазвичай міститься стислий опис конфлікту, що виник у школі. У виступах, запитаннях, відповідях присутніх, рішеннях зборів чи їх резолюціях розкриваються цікаві деталі самої події. Під час обговорення професійних завдань або обов'язків учителів для підсилення аргументації використовується їхня партійна належність, розкриваються їх особисті чи родинні негаразди. Вивчаючи це, можна зрозуміти пояснення, виправдання чи мотиви поведінки та механізми діяння вчителів у різних ситуаціях.

До прикладу, у заяві комуніста Ф. (директора школи; в архівних документах усі прізвища та імена записані без скорочень, натомість я подаю їх зі скороченнями), йдеться про те, що колишній директор В. і його дружина вчителька біології В. у тому ж

закладі «не цікавилися як слід питаннями пришкольньої ділянки, організацією теплиць». У новому ж навчальному році, при зміні керівництва у школі, вчителька біології свою роботу зовсім занедбала та «стала на шлях обману, ігнорування вказівок дирекції». Вона обляяла директора Ф. «словами, не достойними вчинка комуніста», а той у своїй заяві просив парторганізацію звернути увагу на відповідну ділянку роботи та поведінку вчительки В. (ДАЛО-4). У процесі перевірки фактів, вказаних у заяві, з'ясувалося, що директор школи Ф. своєю поведінкою та ставленням до вчительки вивів її з рівноваги, тому вона і вжила «грубі звернення» (ДАЛО-4). У виступі на зборах В. підкреслила свою самовіддану роботу за всі 20 років. Як зазначено в документі, «самовосхваляла себе», стверджуючи, що її виробничі плани переписують інші педагоги всього району, натомість директор школи їх не затверджує, умов для роботи не створює, на звернення не реагує. Водночас вчителька В. звинуватила керівника школи в занедбуванні навчально-виховного процесу, у непроведених уроках і у не відвіданні ним же уроків інших колег-педагогів (ДАЛО-4). Директор Ф. звинуватив учительку та засудив її виступ, вважаючи, що вона «не правильно» виступала, обманюючи партійну організацію, та вказав на «неправильну лінію» вчительки В. у ставленні до тих колег, яких «наказує директор» (ДАЛО-4).

В обговоренні цієї заяви брали участь кілька вчителів школи. Так, у виступі товариш В. (попередній директор школи та чоловік вчительки біології В.) вказував, що йому не зрозумілі згадування про недоліки його попередньої роботи, а робота на пришкольній ділянці – це справа не тільки вчителя біології, а всього педагогічного колективу. Він наголосив на інших хибках нового директора: не реагує на критику, не приділяє достатньої уваги роботі художньої самодіяльності. З цього приводу колишній керівник зауважив: «В моїй роботі були недороблення, але було і багато позитивного. Ф. треба бути більш тактовним в своїх заявах і поведінці» (ДАЛО-4). У виступі товаришки Г. звернено увагу на «неправильний виступ В.» та порушене питання про взаємодопомогу й допомогу директорові школи в роботі. У виступі секретаря парторганізації товаришки М. зазначено про актуальність поданої заяви та право парторганізації її розглядати. Вона «загострила» увагу присутніх на обговоренні важливої складової шкільного життя – практичної роботи учнів, що перебуває в неналежному стані. А у недоліках із виробничими планами, вважає, що винні обоє – і директор школи, і вчителька біології. Також секретар парторганізації критикувала поведінку вчительки біології В., яка «хоч і права в багатьох відношеннях, але сама дійової допомоги дирекції школи у виправленні помилок не подає» (ДАЛО-4). Останнім виступав представник райкому партії товариш Г. Говорячи про те, що партійні збори ухилилися від основного питання – про учнів школи, про посилення контролю дирекції школи, – вказав на нетактовну поведінку комуністів В. і Ф. у ставленні один до одного (ДАЛО-4).

Рішення партійних зборів щодо цього питання складалося з п'яти пунктів. У першому йдеться про необхідність «зобов'язати директора школи комуніста Ф. підняти рівень навчально-виховної роботи в школі, посилити контроль над роботою вчительського колективу та створити умови для роботи вчительки біології товаришки В., надавши необхідний кабінет для роботи» (ДАЛО-4). У наступних – «зобов'язати вчительку біології комуніста В. поліпшити роботу на пришкольній ділянці, створити куток живої природи та допомагати молодому директору школи в роботі» (ДАЛО-4). Натомість у двох останніх наголошено на необхідності обом комуністам В. і Ф. «бути

більш тактовними у своїй поведінці, не виходити за рамки педагогічного такту. Товарищі В. за нетактичне поводження по відношенню директора вказати» (ДАЛО-4). Контроль за виконанням цього рішення покладался на секретаря партійної організації школи товаришку М.

Інші приклади ілюструють взаємини між учнями, батьками та педагогами, вчинки представників освітянського персоналу. У протоколі № 13 відкритих партійних зборів, що відбулися 1 лютого 1963 р., занотовано обговорення одного питання – «бережи честь вчителя». Виступи розпочиналися зі згадки про нову програму комуністичної партії, де особливе місце посідало завдання виховання комуністичної свідомості в молоді, у якому вчителі мали реалізувати «високе покликання у формуванні нової людини» (ДАЛО-6). Згодом ішлося про вчителів, що завдяки своїй роботі та досягненням здобули авторитет серед колег, учнів і містян. Водночас учасники партійних зборів розглянули й інші приклади освітян, які «кажуть батькам, що ваш син чи дочка дурні, не має природних задатків, упертий, як осел, безнадійний, тупий, як ступа» (ДАЛО-6). Обговорювали поведінку вчителя К., який на своїх уроках навивав себе Цезарем, першим імператором Римської імперії, а учнів – своїми рабами. І вимагав, щоб учні йому догоджали за вищу оцінку, а ті, хто не зумів, отримували двійки. Пригадували випадок, коли вчительки Г. і П. били дітей, а їх прилюдно ляjali батьки навіть «не цензурними словами» (ДАЛО-6). Одні вчителі у своїх виступах підтверджували недоліки в роботі, «які треба чесною працею виправляти». При цьому вони доручали керівництву школи «докласти всіх зусиль до того, щоб виховати дружній колектив». Інші висловлювали необхідність проводити такі обговорення доволі часто, щоб мати змогу чесно, відверто поговорити про проблеми у відносинах між учителями, учнями чи батьками, прагнучи в такий спосіб «один одного виховувати, але щоб не було обід, як це часто в нас в школі буває» (ДАЛО-6). У вчительських виступах критичні зауваження на адресу колег поєднувалися із прилюдним обговоренням їхніх дітей чи взаємовідносин у сім'ях, підсилюючи в такий спосіб значимість своїх аргументів і докоряючи що «і своїх власних дітей не любив, а завжди розказував про любов до других» (ДАЛО-6).

Протокол № 13 відкритих партійних зборів школи завершився постановою з кількох пунктів: «... зобов'язати всіх комуністів нести високо честь учителя, бути прикладом для всіх безпартійних; спланувати роботу з учительським колективом для колективного відвідування театрів, цирку, екскурсій в м. Львів, диспутів по прочитаних книгах та ін.» (ДАЛО-6). Дуже ймовірно, що це – прописаний найпоширеніший сценарій вирішення більшості проблем у школі: спочатку наголосити на партійній та професійній відповідальності, а потім разом (колективно) удосконалювати та збагачувати педагогічну культуру.

В архівних справах є чимало прикладів, що опосередковано ілюструють повсякдення радянських педагогів. Винесені на порядок денний партійних зборів питання у прихований спосіб описували проблеми фахового та приватного життя вчителів. Основний момент в опрацюванні таких архівних документів – розуміння джерела як продукту цілеспрямованої людської діяльності радянського часу і необхідність використати підходи та способи прочитання історичного тексту тієї аудиторії, для якої він слугував, застосовуючи засоби для розкриття того, що криється за прямими висловлюваннями, і в такий спосіб розшифрувати приховані смисли (Коляструк, 2010, с. 108).

Головні висновки запропонованої публікації полягають у тому, що до наукового обігу вперше введено протоколи зборів первинної партійної організації Перемишлянської середньої школи Львівської обл. Критичний метод опрацювання архівних справ дає підстави стверджувати, що маємо справу з документами, які припинили виконувати функції, заради яких їх було створено, та стали історичними писемними джерелами радянської епохи. В них зафіксовані типові зібрання колегіальних органів КПРС в УРСР – первинної партійної організації середньої школи. Офіційність подій, викладених у документах, підтверджується їх стандартним оформленням – вказування номера протоколів, календарної дати і плану проведення зборів, кількості присутніх, підсумкових рішень із підписами конкретних посадових осіб. Як типова партійна діловодна документація радянського часу ці джерела просякнуті ідеологічними штампами та підпорядковані специфічному канону мовлення, що вимагає додаткових зусиль для їх верифікації та реконструкції. Водночас, як документи початкової ланки комуністичної владної ієрархії, вони не піддавалися скрупульозній цензурі, у них занотовані висловлювання мовців зі збереженням лексичних і стилістичних особливостей, часто недоладно описані проблемні ситуації чи випадки. І це допомагає дослідникам, серед іншого, подолати прямолінійне розуміння тексту, увиразнити наявні у джерелах натяжки чи «вивільнити» потенційні смисли (Яковенко, 2007, с. 238–240, 244, 249).

Протоколи зборів первинної партійної організації середньої школи містять цінну інформацію про плани та стратегію розвитку радянської школи, вимоги до радянських педагогів, організацію навчального процесу, налагодження вчительської та учнівської взаємодії. Розгляд на партійних зборах індивідуальних заяв учителів, їх характеристик і доповідних записок непрямо допомагає виявити різні проблеми з їх приватного життя, що переносяться на взаємини у вчительському колективі та впливають на нього. Інформаційний потенціал цих джерел при вивченні повсякденного життя радянських вчителів є не достатньо задовільним. Та все ж вони придатні для узагальнення підстав і рівня міцності групових зв'язків учительської спільноти, вибудовування в ній внутрішньої ієрархії та формування стилю поведінки, притаманної радянському вчителю. Головні тематичні акценти в таких джерелах – навчальний процес у руслі комуністичної ідеології та підтримання комуністичного соціального порядку. Натомість другорядне місце займають сюжети про вчинки і події з життя конкретних учителів, що керуються власними стратегіями поведінки для досягнення своїх цілей. Тож такі джерела висвітлюють повсякденне життя вчителів, почасти залишаючи чимало питань відкритими. Вони допомагають не так нагромаджувати конкретні факти з повсякденного життя вчителів, як створювати дають змогу мотиви та механізми їх дії.

Слушним видається зарахування протоколів первинних партійних зборів до «внутрішнього офіційного прикордоння». Адже такі джерела описують офіційну внутрішню картину повсякдення та перебувають одночасно у двох сферах: у просторі офіційних звітів і людської буденності. З одного боку, вони, насамперед, насичені владними імперативами, комуністичними настановами та планами радянських освітніх інституцій, а з іншого – згодом фіксують думки, поведінку особи. На межі між офіційним й неофіційним їх виводить те, що більшість із цих документів містять і рішення, які відповідали радянському канону, і описують загальний перебіг шкільних справ, і підтверджують втілення наказів у щоденній практиці, і містять приклади міжособистісних взаємин у колективі (Лук'яненко, 2019, с. 36–38).

Неопублікованих протоколів зборів первинних комуністичних осередків освітніх закладів збережено доволі багато, що суттєво розширює основу вивчення вчительського повсякденного життя у другій половині ХХ ст. на локальному рівні. Очевидно, що без використання напрацьованих методологічних засад аналізу такого типу джерел вони можуть виявитися «маломовними».

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Годованська, О. (2015). Повсякденність (не) тотожна етнографічному побутописанню. *Народознавчі зошити*, 6, 1356–1361 http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaZo_2015_6_12

ДАЛО-1: Державний архів Львівської області (Держархів Львівської обл.), ф. 1079, оп. 1, спр. 8, арк. 32.

ДАЛО-2: Держархів Львівської обл., ф. 1079, оп. 1, спр. 12, арк. 27, 30.

ДАЛО-3: Держархів Львівської обл., ф. 1079, оп. 1, спр. 13, арк. 1–6.

ДАЛО-4: Держархів Львівської обл., ф. 1079, оп. 1, спр. 15, арк. 17–25.

ДАЛО-5: Держархів Львівської обл., ф. 1079, оп. 1, спр. 28, арк. 3.

ДАЛО-6: Держархів Львівської обл., ф. 1079, оп. 1, спр. 29, арк. 2–5 зв.

Калакура, Я. С., Войцехівська, І. Н., Павленко, С. Ф., Корольов, Б. І., Палієнко, М. Г., Головка, С. В. (гол. ред.). (2002). *Історичне джерелознавство: підручник*. Київ: Либідь.

Кісь, О. (2017). *Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти*. Львів.

Коляструк, О. А. (2010). *Інтелігенція УСРР у 1920-ті роки: повсякденне життя*. Харків: Раритети України.

Лук'яненко, О. В. (2019). *«Найближчі друзі партії»: колективи педагогічних вишів України в образах щодення 1920-х – першої половини 1960-х років*. Полтава: «Сімон».

Макарчук, С. А. (1999). *Писемні джерела з історії України: курс лекцій*. Львів: Світ.

Яковенко, Н. (2007). *Вступ до історії*. Київ: Критика.

REFERENCES

Hodovanska, O. (2015). Povsiakdennist (ne) totozhna etnografichnomu pobutopysanniu. *Narodoznavchi zoshyty*, 6, 1356–1361 http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaZo_2015_6_12 (in Ukrainian).

Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (Derzharkhiv Lvivskoi obl.), f. 1079, op. 1, spr. 8, ark. 32 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1079, op. 1, spr. 12, ark. 27, 30 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1079, op. 1, spr. 13, ark. 1–6 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1079, op. 1, spr. 15, ark. 17–25 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1079, op. 1, spr. 28, ark. 3 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1079, op. 1, spr. 29, ark. 2–5 zv. (in Ukrainian).

Kalakura, Ya. S., Voitsekhivska, I. N., Pavlenko, S. F., Korolov, B. I., Paliienko, M. H., & Holovko, S. V. (Eds.). (2002). *Istorychne dzhereloznavstvo: pidruchnyk*. Kyiv: Lybid (in Ukrainian).

Kis, O. (2017). *Ukrainky v HULAHu: vyzhyty znachyt peremohty*. Lviv (in Ukrainian).

Koliastruk, O. A. (2010). *Intelihentsiia USRR u 1920-ti roky: povsiakdenne zhyttia*. Kharkiv: Rarytety Ukrainy (in Ukrainian).

Lukianenko, O. V. (2019). «*Naiblyzhchi druzi partii*»: kolektyvy pedahohichnykh vyshiv Ukrainy v obrazakh shchodennia 1920-kh – pershoi polovyny 1960-kh rokiv. Poltava: «Simon» (in Ukrainian).

Makarchuk, S. A. (1999). *Pysemni dzherela z istorii Ukrainy: kurs leksii*. Lviv: Svit (in Ukrainian).

Yakovenko, N. (2007). *Vstup do istorii*. Kyiv: Krytyka (in Ukrainian).

Oksana HODOVANSKA

PhD (History)

Senior Research Fellow of the Department of Social Anthropology

Institute of Ethnology of the NAS of Ukraine

Senior Lecturer of the Department of History Museum Studies and Cultural Heritage

Lviv Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8297-2414>

e-mail: oksana.m.hodovanska@lpnu.ua

THE RECORDS OF THE MEETINGS OF THE PRIMARY PARTY ORGANIZATION AS A SOURCE OF RESEARCH TEACHERS' EVERYDAY LIFE: FOR EXAMPLE OF PEREMYSHLYAN SECONDARY SCHOOL THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY

The proposed article studies administrative sources – documents of primary party organizations of secondary institutions of education, which contain information about the development strategy of the Soviet school, the organization of the educational process, and the relationships between teachers, pupils and their parents.

The subject of consideration in the article was unpublished the records of the primary party organization meetings of secondary school of Peremyshliany from 1949 to 1989. The relevance of the proposed research topic was strengthened by the fact that the analysis of the protocols of the primary communist centers of secondary schools from the point of view of studying the everyday life of teachers had not been carried out. Thus, such research became an attempt to demonstrate the potential of administrative sources in everyday history research. Researchers agree that the everyday problem field functions at the intersections of relationships where different spheres of a person's or community's life world are combined. Everyday life covers the space of a person's personal life, his/her family, home life, raising children, leisure time, social relations. Besides, it contains educational and professional achievements, models of behaviour and relationships in a professional environment.

The main conclusion was as follows: the records of the meetings of the primary party organization of secondary school of Peremyshliany contained valuable information about the plans and strategy of the development of the Soviet school, requirements for Soviet teachers. Consideration of teachers' individual statements, their characteristics, and report notes at party meetings provided important information about various problems from their private lives and demonstrated complex relationships in the professional environment. Unpublished protocols of primary party organizations meetings deserve attention when studying everyday life during Soviet times. They were not very helpful viewing accumulation of historical facts about the everyday life of teachers, but contributed to understanding the motives and mechanisms of their actions. Moreover, the information potential of these sources when studying everyday life is not sufficiently satisfactory, their informativeness is fragmentary, leaving many questions open.

Keywords: everyday life, soviet teachers, communist party meetings, unpublished administrative documents.